

Brief van de gebroeders Steenhart aan de Koningin Moeder

A a n hare Majesteit de Koningin Moeder der Ned.

29 Nov. 1923.

5

Mevrouw!

10 Wanneer een lichaam als de My. Helenaveen, die haar ontgonnen gronden veel mogelijk verhuurt, Uwe Koninklijke Bescherming geniet, dan mag men veronderstellen dat door dat lichaam het algemeen belang beter wordt gediend dan door een ander. Nu zijn er in Peelland verscheidene grondbezitters, inz. de gemeentebesturen, die er naar streven hun gronden zoo goed mogelijk te ontginnen, opdat de landbouwers, die zich op die ontginningen vestigen een behoorlijk bestaan zullen genieten. Van de My Helenaveen mogen de landbouwers dus meer verwachten. [handgeschreven met potlood: waarom?]
15 In dit adres zullen wij nagaan in hoeverre deze maatschappij daaraan beantwoordt. De ontgonnen gronden der My. Helenaveen kunnen gevoeglijk in drie groepen verdeeld worden.

20 a. De gronden voor het bestuur van den huidige directeur, de heer A. Bos, ontgonnen. Ze zijn verhuurd in kleine bedrijven. Gedeeltelijk is de huur nog op een billijk peil, maar voor een groot deel betalen de pachters f75.- per hectare. Deze prijs is te hoog voor Helenaveen, want daarvoor huurt men in Limburg een boerderij op de kleigrond langs de Maas. Thans streeft de My. Helenaveen er naar de pacht van voornoemde gronden op te voeren tot f100.- en meer per hectare. De huishuur moet bovendien nog apart worden betaald. Omdat voor de landbouwgewassen een huur van f75.-
25 en meer per hectare te hoog is, verbouwen die pachters tuinbouwgewassen. Echter zijn de Veensche cultures, die men gewoon is te beoefenen, thans kwijnende. [neen] Het gevolg daarvan is dat door de veel te hooge huur de bestaansvoorwaarden der pachters op de oudere gronden bij de My. Helenaveen zeer ongunstig zijn, zoodat er pachters zijn die huur niet kunnen betalen.

30

-2-

b. De zandgronden tijdens het bestuur van den heer A. Bos ontgonnen. Daartoe behooren, de Koningshoeven en vele hectaren losland ter plaatse genaamd "Het Medegebruik". Omdat de My. Helenaveen dat land zelf met verlies exploiteert, heeft zij dezen herfst een gedeelte er van publiek verhuurd. Er kon toen slechts f28. per
35 hectaren worden bedongen, hoewel deze gronden nog tamelijke oogsten kunnen voortbrengen.

Met het oog op den financieelen toestand van de My. Helenaveen evenwel gedwongen om zich van die schadepost te ontdoen en met f28.- per hectare genoeg te nemen. Nu daardoor eenige opluchting is ontstaan, doet zij zeer veel moeite om het gedeelte dat
40 nog niet verhuurd is onderhands te verpachten voor f60.- en f70.- per hectare. Daaruit blijkt dat de My. Helenaveen alleen in den uitersten nood genegen is met een billijke huur genoeg te nemen. [zijn dan de dividenden te hoog?]

c. De dalgronden door den huidige directeur - de heer A. Bos ontgonnen. Daartoe behooren de Emma-hoeve, de Hoeve Willem III en de Hendrik Hoeve geheel, de
45 Juliana Hoeve gedeeltelijk, een paar kleinere bedrijven en eenige perceelen los land. Door te ontginnen op een koopje is dit een jammerlijke mislukking geworden.

Tengevolge van verschillende bodemziekten en andere gebreken wordt de grond van jaar tot jaar minder vruchtbaar, zoodat thans de pachters nog het minste verlies lijden, wanneer ze den grond onbebouwd laten liggen en zich tevreden stellen met het beetje
50 gras dat er van nature opgroeit. De zandgronden van "Het Medegebruik" wier huurwaarde f28.- per hectare bedraagt, leveren aan rogge, haver en aardappelen oogsten die meer dan het dubbele bedragen van wat dalgronden boerderijen voortbrengen. Dit verschil bedraagt bij zeer matige prijzen nog ± f200.- per hectare. [dan zijn deze goedkoop verhuurd] Hieruit blijkt onomstootelijk de negatieve huurwaarde der dalgrond
55 Boerderijen.

Ook ten opzichte van de veehouderij verkeerden de pachters dezer boerderijen in een zeer ongunstige positie. Als het 's zomers veertien dagen niet regent zijn de velden voor landen tijd d???

60

-3-

der, groenvoederbouw is een voortdurende mislukking en haver gaat niet veel beter. Mangelwortelen en andere knolgewassen zijn al even riskant. Zware verliezen zijn dan ook reeds door verschillende pachters geleden en nog steeds worden jaarlijks
65 duizenden verloren. Thans is twee-derden van den oogst noodig om de huur te betalen en toen de prijzen hooger waren waren de onkosten ook zooveel hooger dan in de oorlogsjaren meerdere pachters een kapitaal hebben verloren. Het is voorgekomen in

dien tijd dat een pachter geen vreemde arbeidskrachten meer kon betalen en noodgedwongen zijn eigen kinderen op schandelijke wijze moest exploiteeren. [??] Wanneer een pachter een bedrijf verlaten heeft, duurt het gewoonlijk een paar jaar voordat de My. Helenaveen tot verhuren overgaat. In die paar jaar gaat er meer dan
70 een zesjarige pacht verloren, welke schadepost zij dan besluit te schuiven op den hals van een landbouwer, die te veel vertrouwen in haar eerlijkheid stelt. Zoo is begin 1919 de Hendri Hoeve aan ons verhuurd voor f90.- per hectare, verleden zomer de Hoeve Willem III [van de Boer] voor f75.- en dezen herfst de Emma Hoeve [v. Diepen] ook voor f75.-
75 [?de ? van nog zijn er die ?] In ons geval is de verhuring geslaagd, doordat de directeur gebruik heeft gemaakt van bedrog, waarbij de zetboer J. R. Boerma de welvarende pachter van de Emma Hoeve gespeeld. Toen deze zetboer onbruikbaar was geworden om de publieke opinie ten gunste van de My. Helenaveen te beïnvloeden, herinnerde deze Maatschappij zich plotseling dat f5000.- verliezen per jaar of wel
80 f1375f- aan pacht opstrijken in een jaar een verschil voor haar naakt van rond f40000.- Maar er zijn hier nog wel anderen die even gaarne vertellen van de groote winsten die de dalgronden boerderijen opleveren. In werkelijkheid is echter nog nimmer een huurcontract na de eerste pacht verlengd, maar is het een
85 kapitaalsvernietiging zonder eind, die elke 6 jaar nieuwe slachtoffers verft en waardoor Uwe Koninklijke Bescherming gemaakt wordt tot een aanfluiting.

Een lichaam als de My. Helenaveen kan slechts aan de door haar gewekte verwachtingen beantwoorden wanneer bij haar directeur
90

-4-

aanwezig zijn:

èn voldoende bekwaamheid

èn de zuivere wil -

om zijn taak zoo goed mogelijk te vervullen.

95 Bij de ontginning is van bekwaamheid geen sprake en bij het bouwen van huizen, schuren en bruggen evenmin. Door de grove constructiefouten moesten in der haast maatregelen worden genomen om de pas gebouwde schuur van de Koningshoeve voor instorten te behoeden.

100 Behalve het seizoenswerk, dat zich zelf opdringt, wordt steeds zonder vast plan gewerkt.

In het schrijven van 23 Juni 1923 aan den Raad van commissarissen, dat wij hierbij insluiten, wordt aan deze heeren een gedeelte van de bestaande wantoestanden onder het oog gebracht. Daaruit blijkt dat de verliezen door de My. Helenaveen geleden uitsluitende een gevolg zijn van het destructieven beleid van den huidige directeur.

105 De heer Bos doet dan ook veel moeite om die schuld van zich af te werpen. Stelselmatig wordt door bazen en andere bereidwilligen de meening verspreid alsof de verliezen der pachters een gevolg zijn van hun onkunde en andere gebreken.

110 In de jaren van hoog conjunctuur heeft de My. Helenaveen gedreven op de enorme winsten, die de veenderij opleverde. In die jaren zijn er ook eenige nieuwe huizen gebouwd en is veel land ontgonnen.

En doordat de boekhouding veel aan duidelijkheid te wenschen overliet kon het verlies op den landbouw vrij goed worden gemaskeerd. Maar nu de winsten op de turf minder zijn geworden, is de My. Helenaveen met haar verlies voor den dag moeten komen. Van
115 zoo'n directeur kan men verwachten dat hij ongevoelig is voor de rechtmatige eischen der pachters. Een pachter die met verlies werkte en om verlaging van huur vroeg, kreeg tot antwoord: In geen geval minder".

Tusschentijdsche ontbinding van het huurcontract is steeds geweigerd ook al verloor de pachter f6000.- per jaar.

-5-

120 Cooperatieve vereenigingen lijden voor zoover ze er zijn, een kwijnend bestaan. Klein grondbezit wordt door de My. Helenaveen onmogelijk gemaakt met als gevolg een sterke teruggang der bevolking. [Is dat zoo?]

125 Wanneer desondanks de My. Helenaveen op dezen weg blijft doorgaan dan komt dat omdat de directeur meent dit straffeloos te kunnen doen. Tot deze overtuiging draagt dit niet weinig bij het feit dat deze heer in zijn kwaliteit van directeur der My. Helenaveen allerwege met consideratie wordt behandeld.

Hij durft het dan ook aan ons [P. L. Steenhart S. Steenhart] door vrees aanjaging te verhinderen dat dit conflict zich uitbreidt tot een gemeenschappelijke actie van alle
130 gedupeerden. [!]

Reeds zijn er bedreigd met de wraak van den directeur, wanneer zij aanraking met ons mochten zoeken. Dus pachters, die met de huur achterstallig zijn, moeten er in dit

geval op rekenen geexecuteerd te worden.

Uit deze feiten blijkt dat bij den directeur de wil ontbreekt om de pachters gunstige bestaansvoorwaarden te verschaffen.

135 Het is daarom te verwachten dat de heer Bos, eventueel daartoe aangemoedigd door heeren commissarissen, de Juliana Hoeve zal trachten te verhuren voor f75.- of meer per hectaren. [Is die vrij?]

140 De op die boerderij wonende schijnpachter W. van Esseveldt [?] is een ernstige schadepost voor de Mij. Helenaveen. Dat bedrijf levert zeer geringe oogsten op en daarenboven heeft die man als zijnde een gewezen turfgraver niet de bekwaamheid om een boerderij te besturen, zoodat het eene jaar de aardappelen bevrozen, het andere jaar de haver verrot, enz.

145 En het gaat er nu meer om die Esseveldt te vervangen door een kapitaalkrachtige pachter, die in staat is de Mij. Helenaveen te ontlasten van een schadepost van f30.000 à f40.000, maar of die pachter daardoor straatarm wordt, dat is voor de Mij Helenaveen geen bezwaar.

Zoo komt het dat wij in het algemeen belang de vrijheid durven te nemen Uwe Majesteit eerbiedig in overweging te geven Uw invloed als Beschermvrouw dezer maatschappij te willen aanvaarden, opdat

150 -6-

de huidige directeur vervangen wordt door een ander, die meer eerbied voor de rechten der pachters bezit, en die de verliezen voorkomt, zoodat het onnoodig wordt die te verhalen op pachters en op arbeiders.

155 En mocht dit door de machtspositie van den heer Bos onmogelijk zijn - dan geven wij Uwe Majesteit eerbiedig in overweging Uwe Bescherming aan de Maatschappij Helenaveen te willen onttrekken, opdat te minste daarmee geen reclame meer kan worden gemaakt.

w.g. P.L. Steenhart
S. Steenhart

160 Helenaveen 29 November 1923.

nota's Steenhart.
aan H. Mr. & kon. moeder
nov. 1923 Hoog Welgeboren Heer
Jan. Mr. F. J. M. van Rijckwoude.
lid van het. Staten.
Berlicum
W. Brabant
de Hansing

165 Aan enz. 29 Nov. 1923

Geven met den diepsten eerbied te kennen ondergeteekenden
 beiden landbouwers wonende te Helenaveen, gemeente Deurne e.a.
 dat zij sedert bijna 5 jaar huurders zijn van de Hendrik Hoeve der Mij. Helenaveen te
 170 Helenaveen,
 dat bij het onderhandelen over de verhuring van de Hendrik hoeve, de directeur der
 Mij. Helenaveen deze boerderij heeft voorgesteld als bestaande uit zeer goede
 dalgrond, welke den pachter een ruime winst oplevert, zoodat een huurprijs van f125
 per hectare gemakkelijk kan worden opgebracht, dus zeer zeker een huur van f90.
 175 zooals door ondergeteekenden moet worden betaald.
 dat de directeur der Mij. Helenaveen ondergeteekenden om nadere inlichtingen
 betreffende de Hendrik-hoeve naar de z.g.n. pachter J. R. Boerma van de aangrenzende
 Emma-hoeve heeft verwezen, die beide boerderijen als een geldwinning heeft
 voorgesteld, om welke reden hij zelf reeds aan zijn tweede huur was en die verklaarde
 180 dat hij ongeveer een even hooge huur moest betalen als onder-geteekenden zouden
 moeten geven;
 dat de directeur dezer Mij, tegen ondergeteekenden heeft beweerd dat de Mij.
 Helenaveen er naar streeft, dat aan weerszijden van haar kanaal een rij boerderijen
 komt te staan bewoond door welgestelde landbouwers;
 185 dat in werkelijkheid de grond van de Hendrik-hoeve evenals van de Emmahoeve en van
 meerdere boerderijen van zeer geringe vruchtbaarheid is hetgeen Uwe Majesteit nader
 uiteengezet zal vinden in bijgevoegd schrijven van April 1923 door een der
 ondergeteekenden van den Raad van commissarissen dezer Mij. gericht,
 dat verder is gebleken dat de zoo welvarende pachter Boerma een gewone zetboer wa,
 190 die voor een weekloon werkte en dien deze maatschappij dit voorjaar heeft ontslagen
 daar hij onbruikbaar was geworden om de publieke opinie ten gunste van de Mij.
 Helenaveen te beïnvloeden en ook omdat zijn bedrijf zooveel verlies opleverde. [*Wie
 is de opvolger?*]

-8-

195 dat deze herfst de Mij. Helenaveen de Emmahoeve, welke boerderij zij dit jaar in
 eigen exploitatie heeft gehad, heeft verhuurd voor f75 per hectare, niettegenstaande
 de waarde van den oogst 1923 gemiddeld minder dan f75 per hectare bedraagt, zoodat
 alle onkosten als bemesting, arbeidsloon, paardenwerk, enz., bij zoo'n pacht verloren
 zijn;
 200 dat ondergeteekenden nog ieder jaar de Hendrik hoeve met verlies hebben geëxploiteerd
 en de schade door hun geleden - berekent naar hetgeen zij redelijkerwijze van goeden
 dalgrond hadden mogen verwachten alleen voor de eerste vier huurjaren reeds
 f26126.59½ bedraagt;
 dat reeds meerdere pachters door het huren van een minderwaardige boerderij der Mij.
 205 Helenaveen aanzienlijke verliezen hebben geleden, maar dat nog nimmer daarvoor
 schadeloosstelling is verleend; [*nooit gevraagd?*]
 dat de Mij. Helenaveen de aan ondergeteekenden rechtens toekomstige schadeloosstelling
 algeheel miskent, ofschoon zij zonder bovengenoemd bedrag, de Hendrikhoeve nimmer aan
 ondergeteekenden had kunnen verhuren, maar dat hij zich beijvert om het huurcontract
 210 zonder meer te doen ontbinden.
 Redenen waarom ondergeteekenden het wagen zich tot Uwe Majesteit te wenden met het
 eerbiedig verzoek als beschermvrouw der Mij. Helenaveen Uw invloed te willen
 aanwenden opdat zij schadeloos gesteld worden voor de schaden die zij de schuld van
 de Mij. Helenaveen reeds hebben geleden en nog zullen lijden.
 215 Hetwelk doende

w.g. P.L. Steenhart
 S. Steenhart

220 Helenaveen 29 Nov. 1923.